

УКРАЇНСЬКІ СЛОВА-СИМВОЛИ В РОМАНІ ЛЮКО ДАШВАР «МОЛОКО З КРОВ'Ю»

У статті проаналізовано поняття символу з погляду лінгвокультурології, психології та окреслено його роль в художніх текстах. Зосібна, розглядаються слова-символи, які використано в романі Люко Дашвар «Молоко з кров'ю».

Ключові слова: *слово-символ, лінгвокультурологія, психоаналітичні теорії, романи, Люко Дашвар.*

The article deals with the problem of symbol from the point of view of linguoculturology, psychology and its role in the texts. The research presents examples of words-symbols used in novel by Luko Dashvar "Milk with Blood".

Key words: *word-symbol, linguoculturology, psychoanalytic theories, novels, Luko Dashvar.*

Однією із унікальних особливостей, що вирізняють людину з-поміж інших живих істот, є здатність до знаково-символічного відтворення змістових категорій, до яких належать і слова-символи. Проблема символів – одна із наскрізних у культурології, лінгвістиці, психології та інших науках.

Для лінгвокультурології значення символу важливе тим, що одним із його головних призначень є відобразити потаємну частину культури – смисли, що об'єднують людей в єдину лінгвокультурну спільноту. Кожна культура має своєрідний досвід, а відповідно й власну систему цінностей, які згодом знаходять своє відображення у символах. Однак «символ активно корелює з культурним контекстом, трансформується під його впливом і сам його трансформує» [7; с. 295], унаслідок чого спостерігається розходження значення одного символу в різних

культурах.

На утворення значної кількості українських слів-символів великий вплив мали погляди давніх слов'ян на навколишній світ. Відомо, що для їхнього світогляду був характерним аієрархізм. Як зауважив В. В. Лучик, «рівноцінність сприйняття природного, людського, тваринного, рослинного й неорганічного як одна із найяскравіших ознак первісного світогляду стала основою давніх народних уявлень, образів і культів» [8; с. 181].

Символ є важливим складником не лише культури, лінгвістики, а й психології: як на особистісному, так і на груповому рівнях. Складна побудова людської психіки зумовлює різноманітність змістових нашарувань символу.

Значний внесок у розвиток досліджень про символи-поняття з погляду психоаналітичних теорій зробив К. Юнг, який звернув увагу на тему колективного несвідомого. У своїх працях психоаналітик вивчав процес взаємозв'язку усталених мотивів міфологічних сюжетів із індивідуальним несвідомим у людині через генетичну пам'ять поколінь. Саму культуру він розумів як систему символів [10].

3. Фрейд розглядав символ у психоаналізі з дещо іншого погляду. Для нього культура – система заборон, що обмежує природні потяги людини. На його думку, виникнення символів, зокрема у сновидіннях, має опосередкований зв'язок із невдоволеністю цих потягів (лібідо) [9; с. 45].

Слова-символи часто фігурують у художніх текстах. В. В. Виноградов вважає, що пошук слів-символів може здійснюватись лише за допомогою аналізу твору: «Стилістичні одиниці у структурі поданого художнього цілого варто співвідносити одне з одним, а не з лексичними одиницями» [2; с. 244]. Таким чином, у створенні «художнього цілого» символ керується власною семантикою, яка не збігається з тією, що представлена поданою лексемою як одиницею лексичної системи мови.

Для постмодерної літератури є характерними такі ознаки, як апеляція до архаїки, міфу, колективного позасвідомого та відображення фольклорних мотивів. Яскравою сучасною представницею такої літератури є Люко Дашвар. Якщо

розглядати її романи з погляду лінгвокультурології, то можна помітити в них численні українські слова-символи. Об'єктом нашого дослідження є другий роман авторки «Молоко з кров'ю» (2008).

У назві роману подана інверсія відомого українського афоризму «кров з молоком», який зазвичай описує здорових рум'янощоких людей. Варто зауважити, що образ-символ **крові** є вагомим у мовній картині світу слов'ян, де він символізує життя. Н. Г. Ареф'єва наводить у своїй статті приклади вживання концепту «крові» у слов'янській фразеології. Зокрема, згадується й український вираз «кров з молоком», який використала Люко Дашвар; болгарською – бял и червен и бял-червен, польською – krew z mlekiem. Окрім того, кров є символом помсти та розплати: рос. кровь за кровь; болг. кръв за кръв у значенні – 'вбивство за вбивство'; пол. zmyć obrazę we krwi 'змити образу кров'ю' [1; с. 122]. Це значення є також актуальним для роману «Молоко з кров'ю», оскільки чоловік головної героїні, дізнавшись про подружню зраду, жорстоко побив її до крові. Він здійснив помсту, проливши кров своєї дружини.

Досліджуючи кольоропис Люко Дашвар, О. Дуденко зауважила, що «в самій назві латентно закладені два кольори: **білий** (молоко) і **червоний** (кров)» [4; с. 28]. Символічним також є червоний колір намиста у творі: він «справляє неабиякий магічний вплив: щодо приваблення партнера (любовна магія)» [5; с. 860]. Оскільки життя і Марусі, і Степана мали трагічні завершення, то звідси впливає й символіка **чорного** в романі – «глибокого трауру і тяжкого горя, оплакування, скорботи, жалоби, нещастя (колір притягує негативну енергію)» [5; с. 869]. Втративши свого єдиного сина, Маруся повсякчас малювала **чорні хрести** – символ горя, смерті: «...і візьметься вишивати – і все чорні хрести та червоні кульки» [3; с. 234].

Із-поміж інших слів-символів найголовнішим є **коралове намисто**, яке є провідною ланкою в сюжеті. Образ коралового намиста для української етнокультури має вагоме значення. Перш за все, це прикраса, якою споконвіків українські дівчата та жінки оздоблювали себе переважно на свята. В. В. Жайворонок додає, що «для заміжніх жінок — це ознака того, що про них

підключаються чоловіки» [6; с. 385]. Безперечно, це повір'я Люко Дашвар певною мірою використала у своєму творі: Олексій, чоловік Марусі, дійсно намагається повсякчас угодити своїй жінці. За українською традицією, коралове намисто передавалось у спадок по жіночій лінії, адже воно мало захищати дівочу долю. Вважалося, якщо намисто порвати, то не буде жіночого щастя, доки не зібрати до купи всі намистинки. Втілення цього повір'я знову ж таки знаходить своє відображення в романі: коли чоловік Марусі зірвав намисто з її шиї, це призвело до загибелі їхнього сина Юрка. Однак у кінці роману єдина намистинка, яка була знайдена під бузковим кущем, відроджує магічну силу намиста.

Назви розділів роману «Молоко з кров'ю» також є символічними, адже в кожній із них вказана конкретна частина доби від ранку до ночі. У першому розділі «Румунка і німець. Ясний ранок» йдеться про дитинство Марусі та Степана, зародження їхніх почуттів, а в останньому – «Румунка і німець. Ніч» – описується їхня смерть. Таким чином, Люко Дашвар вводить в роман бінарну систему двох протилежних категорій – **дня та ночі**. Варто зауважити, що Маруся відкриває свої почуття до Степана лише вночі, ігноруючи його вдень: «...день...Він для роботи. І на небі, як хмар нема, тільки сонце. А вночі кожну дівчину своя любов-зірка зігриває» [3; с. 63]. Із темною частиною доби, особливо навесні, «пов'язана пора перших побачень, пора кохання, оспівана в народній творчості» [6; с. 399].

Отже, Люко Дашвар в романі «Молоко з кров'ю» використовує заголовок-алюзію, символ-образ коралового намиста, символіку кольорів, протиставляє символічне значення дня й ночі задля трансляції мовної картини світу у свідомості української етнокультурної особистості.

Список використаних джерел

1. Арефьева Н. Г. Концепт "кровь" в славянской фразеологии. *Лінгвістика: Луганський національний університет імені Тараса Шевченка*. Луганськ, 2012. Вип. 3 (1). С. 117 – 123.

2. Виноградов В. В. О теории литературных стилів. *Избранные труды. О языке художественной прозы.* М.: Наука, 1980. С. 240 – 249.
3. Дашвар Люко. Молоко з кров'ю: роман. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного дозвілля», 2020. 272 с.
4. Дуденко, О. Кольоропис Люко Дашвар. Філологічний часопис, 2018. <https://doi.org/10.31499/2415-8828.1.2015.138863>
5. Енциклопедичний словник символів культури України : заг. ред.: В. П. Коцур та ін.]. Вид. 5-те, допов. і випр. Корсунь-Шевченківський: Вид. В. М. Гавришенко, 2015. 911 с.
6. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : словник-довідник. НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні. Київ: Довіра, 2006. 703 с.
7. Лотман Ю. М. Чему учатся люди: статті и заметки. М.: Центр книги Рудомино. 2010. 413 с.
8. Лучик В. В. Вступ до слов'янської філології: Підручник. К.: ВЦ «Академія», 2008. 344 с. (Альма-матер).
9. Цвейг С. Зигмунд Фрейд. Из биографической трилогии "Врачевание и психика". М.: Форкис, 1990. - 343 с.
10. Юнг К. Г. Архетип и символ. М.: Ренессанс, 1991. 343 с.

Ірина Масляєва

Криворізький державний педагогічний університет

СОЦІОКУЛЬТУРНА МАРКОВАНІСТЬ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ ГЛЮТОНІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ

У статті досліджено соціокультурну маркованість фразеологічних одиниць української мови із глютонічним компонентом. З'ясовано місце відповідних фразеологізмів в українській мові, акцентовано на особливостях символічної та